

2013-10-28

Vackrare Ekerö

- en gestaltningsvision

”Vi möter den dagligen. I varje minut, i alla skeden av våra liv omger den oss. Den byggda och anlagda närmiljön, den lilla skalans arkitektur är en av våra främsta livsbetingelser. En grundförutsättning för samhället är människors aktiviteter och verksamheter. Allt det vi gör, tänker och upplever springer ur behov, förväntningar och drömmar. De rumsliga förutsättningarna är avgörande för om vi ska lyckas tillgodose våra behov, uppfylla våra förväntningar och besanna våra drömmar.”

Jonas Bohlin, arkitekt

Innehåll

<i>Inledning.....</i>	<i>4</i>
<i>Syfte.....</i>	<i>4</i>
<i>Medverkande.....</i>	<i>4</i>
<i>Befintliga Mål och Uppdrag.....</i>	<i>4</i>
<i>Förslag till vision och mål för gestaltning....</i>	<i>5</i>
<i>Utgångspunkt.....</i>	<i>5</i>
<i>Vision.....</i>	<i>5</i>
<i>Mål för gestaltningen.....</i>	<i>6</i>
<i>Strategier och Riktlinjer.....</i>	<i>7</i>
<i>Strategi för ny bebyggd miljö.....</i>	<i>7</i>
<i>Strategi för förändringar i befintlig bebyggd miljö.....</i>	<i>8</i>
<i>Riktlinjer för bebyggelse på landsbygden.....</i>	<i>8</i>
<i>Strategi för konstnärlig utformning.....</i>	<i>8</i>
<i>Strategi för utformning av allmän plats.....</i>	<i>9</i>
<i>Byggnadsnämndens övriga riktlinjer.....</i>	<i>9</i>
<i>Ansvar och samverkan.....</i>	<i>10</i>
<i>Kommunstyrelsen.....</i>	<i>10</i>
<i>Byggnadsnämnden.....</i>	<i>10</i>
<i>Tekniska nämnden.....</i>	<i>10</i>
<i>Kultur- och fritidsnämnden.....</i>	<i>10</i>
<i>Konkretisering - vad leder målen till för miljöer?.....</i>	<i>11</i>
<i>Centrumområden.....</i>	<i>11</i>
<i>Tätort, grupphus.....</i>	<i>12</i>
<i>Tätort, villabebyggelse.....</i>	<i>13</i>
<i>Byar, omvandlingsområden.....</i>	<i>14</i>
<i>Landsbygd.....</i>	<i>15</i>
<i>Allmänna platser och kommunala anläggningar.....</i>	<i>16</i>

Fotografier/illustrationer

Omslaget

Elisabet Hansson

Textavsnitten

Stadsarkitektkontoret (bild 1-3, 9, 16)

Monika Stenberg (bild 13, 27, 30, 31)

Elisabet Hansson (övriga bilder)

Inledning

Den stora förändring som pågår, med tillkommande bebyggelse i framförallt tätortsbandet, gör att det finns behov av en strategi för hur den arkitektoniska och estetiska utformningen av områden och offentliga platser får en konstnärlig dimension. I det gränsland mellan stad och land som Ekerö är, och utvecklas till, behöver tydliggöras hur man bygger tätare miljöer utan att förlora en lantlighet och vad som är ingredienser i en attraktiv livsmiljö.

Hur kan vi gestalta våra nya torg, gator, parker och byggnader med omsorg om helheten såväl som detaljer?

Hur rustar vi upp och gestaltar om vår redan bebyggda miljö så att vi skapar ett mervärde?

Hur kan landsbygden utvecklas med omsorg om vårt vackra landskap?

Denna gestaltningsvision är ett samlat dokument som anger mål och strategier för hur Ekerö ska bli vackrare och samtidigt behålla sin nuvarande karaktär. Likaså skall visionen ange former för samverkan inom kommunen för att upp nå detta.

Syfte

Syftet med gestaltningsvisionen är att ange vision och mål för Ekerö kommuns arbete med att gestalta miljön och nå de övergripande målen som innebär att Ekerö kommun ska utvecklas med försiktighet och omtanke och bevara sin nuvarande karaktär. Dessa mål ska vara sektorsövergripande och genomsyra andra styrdokument.

Medverkande

Arbetet med gestaltningsvisionen har genomförts av en arbetsgrupp, bestående av representanter från Stadsarkitekt-

kontoret, Tekniska kontoret samt Kultur- och fritidskontoret. Under framtagandet av visionen har ett antal gestaltningsseminarier hållit med tjänstemän och politiker från berörda nämnder samt kommunensstyrelsens arbetsutskott (Ksau).

Befintliga mål och uppdrag

I kommunens övergripande mål anges att: *”Ekerö kommun ska utvecklas med försiktighet och omtanke och bevara sin nuvarande karaktär. Ekerös expansion ska ske på ett sådant sätt att varken miljövärden, kulturvärden eller framtida utveckling äventyras. Bostadsbyggande ska därför präglas av småhusbebyggelse, vilket ska beaktas vid allt översikts- och detaljplanearbete. Kompletterande bebyggelse med olika upplåtelseformer ska dock medges, särskilt i våra centrum-kärnor såsom Ekerö centrum, Stenhamra centrum samt Träkvista torg. Samhällsplaneringen ska gynna kollektivtrafiken och förbättra infrastrukturen”.*

I de Nationella målen beträffande *God bebyggd miljö* anges att: *”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas”.*

Likaså anges i 2 kap 3-4 §§ plan- och bygglagen (2010:900) att såväl estetiska som miljömässig hänsyn skall tas vid planläggning och tillkommande byggnation.

I kommunens översiktsplan anges att stadsarkitektkontoret har i uppdrag att ta fram riktlinjer och ett gestaltningspro-

gram för utformning, bostadskomplement och detaljer. Vidare anges i översiktsplanen, där även kulturstrategin ingår, att kulturmiljön är en resurs för den kommunala utvecklingen i den fysiska planeringen. I kulturmiljön finns de värden av historisk eller estetisk art som kan utgöra en viktig bas att ta tillvara för fortsatt utveckling. Enligt kulturstrategin ska därför offentlig utsmyckning och god gestaltning av allmänna platser komma in i ett tidigt skede i projekteringar.

Kommunfullmäktige antog 2000 "Policy för Ekerö kommuns yttre miljö". Här regleras bland annat att bebyggelse på landsbygden bör ansluta till den lokala byggnadstraditionen, att skyltning ska vara ändamålsenlig, prydlig och passa in i helhetsbilden samt att kommunen vid sitt eget byggande och förvaltning skall sträva efter att vara ett gott föredöme.

I övergripande mål för Kultur- och fritidsnämnden beskrivs att "Den konstnärliga dimensionen i kommunens fysiska miljöer gör att dessa blir estetiskt tilltalande och ger medborgarna en positiv upplevelse och väcker nyfikenhet."

I det nya kulturmiljöprogrammet är utgångspunkten att kulturmiljön är en resurs, en möjlighet och en förutsättning för utveckling. Kulturmiljöprogrammet underlättar hanteringen av de krav som ställs i plan- och bygglagen gällande skydd av och varsamhet om kulturmiljöer. De riktlinjer, förhållningssätt och rekommendationer som finns i programmet ger vägledning för den kommunala planeringen och för handläggning av bygglov.

I Verksamhetsplanen för Byggnadsnämnden 2013 är följande punkter några av målen:

- Att verka för en god bebyggd miljö som utgår från Ekerö kommuns översiktsplan samt plan- och bygglagen,
- Att uppnå en god byggnadskultur samt en god estetisk tilltalande tätorts- och landskapsmiljö,
- Att uppnå en attraktiv och säker trafikmiljö.

Förslag till Vision och Mål för gestaltning

Utgångspunkt

Gestaltningssvisionen har sin utgångspunkt i kommunens övergripande mål att Ekerö kommun ska utvecklas med försiktighet och omtanke och bevara sin nuvarande karaktär. Utgångspunkten är även att en estetiskt tilltalande miljö bidrar till att människor trivs. Människor som dagligen rör sig i den offentliga miljön mår bättre och frivilliga besökare lockas av en attraktiv miljö. Detta kan innebära ekonomiska fördelar genom ökad efterfrågan på mark, bostäder och lokaler. Genom omsorg vid nybyggnation och skötsel visas också att platsen är "omhändertagen", vilket bidrar till att fler känner ett ansvar för närmiljön och att vandalisering och nedskräpning minskar. Närmiljön är viktig och en hög kvalitet på vardagsmiljön, där vi dagligen vistas, är avgörande för vårt välbefinnande.

Vision

Tillväxt och utveckling i samklang med ett bevarande av det särpräglade och unika har gjort Ekerö till en attraktiv kommun. Spännande och modern arkitektur, som komplement till våra befintliga natur- och kulturvärden, har bidragit till en attraktiv boendemiljö för såväl invånare som besökare. Genom en långsiktig planering och robusta material har varje byggnadsprojekt blivit en ny årsring med värden att bevara.

Mål för gestaltningen

Den byggda miljön i Ekerö tillförs nya värden genom att den:

- Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- Är modern och nyskapande,*
- Tar hänsyn till och inspireras av geografiska och historiska särdrag,*
- Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap,*
- Den enskilde har frihet att välja utformning inom en genomtänkt helhet,*
- Våra allmänna platser ska underlätta för möten mellan oss människor,*
- Kommunen är en förebild i sin gestaltning*

Strategier

Förändringar i den byggda miljön kan ske både i samband med nyexploatering och vid ändringar/upprustning i befintliga bebyggda miljöer. Strategier för dessa har identifierats nedan.

Gestaltningssprogram i detaljplan

All nyexploatering av större omfattning ska föregås av detaljplan. I processen finns stora möjligheter att diskutera och reglera gestaltningen både på kommunal och privat mark. I tidigt skede definieras det konstnärliga och kulturmiljömässiga perspektivet och vilka värden som ska tas tillvara och vilka värden som ska tillföras ett område. Den övergripande gestaltningsidén ska sedan förstärkas och leda till ett gestaltningsprogram för området (se illustrationsförslag i höger spalt).

Markanvisning

Vid markanvisning av kommunal mark till exploatörer skall en förutsättning vara att god gestaltning uppnås vid genomförandet. I exploateringsavtalet regleras vidare vad exploatören skall anlägga enligt detaljplan och gestaltningsprogram.

Bild 1. Exempel på illustrationsplan.

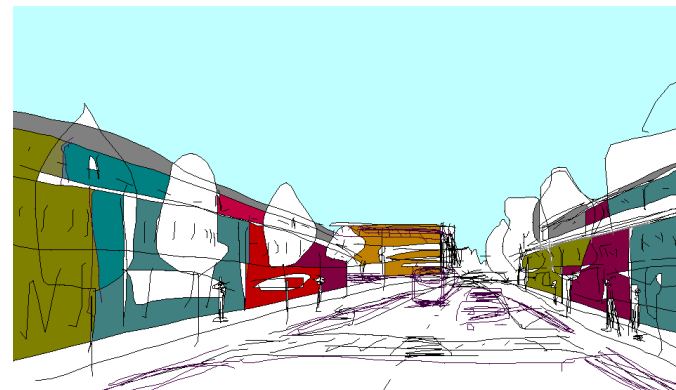

Bild 2. Exempel på färgsättningsidé.

Bild 3. Exempel på volymstudie.

Strategier för förändringar i befintlig bebyggd miljö

I befintlig miljö ska gestaltningsvisionen genomsyra samtliga förändringar på allmän plats och inom kommunägda fastigheter. Det kan vara vid renovering av en förskola eller upprustning av en park såväl som mindre projekt som ommålning av ett plank eller en förlängning av en trottoar. Vid förändringar är det viktigt att det ges ekonomiskt utrymme så att en god gestaltning kan åstadkommas.

Riktlinjer för bebyggelse på landsbygden

På landsbygden ska riktlinjer tas fram för hantering av bygglov och förhandsbesked. Riktlinjerna bör innehålla hur man förhåller sig till placeringen i landskapet, hur man värnar stora öppna landskapsrum och siktlinjer. Riktlinjerna kan skilja sig åt i landsbygdens olika miljöer. Även utformningen av byggnader, dess volym och tomtens topografi kan ges riktlinjer för, i relation till hur bebyggelsen historiskt har placerats och grupperats. I detta arbete är kulturmiljöprogrammets riktlinjer om byggande på landsbygden vägledande.

Strategier för konstnärlig utformning

Avsikten med konstnärliga gestaltningar är att ge den fysiska miljön ett estetiskt värde och en identitet. Vid nya byggprojekt i kommunen ska den konstnärliga gestaltningen ingå som en del i projekteringen från start. Den konstnärliga gestaltningen arbetas fram som en (permanent) del av byggnadens och det offentliga rummets arkitektur och formgivning. Medel för konstnärlig gestaltning ska beaktas i budgetarbetet. Detta ska omfatta kommunala byggnader och dess inre och yttre miljöer samt, offentliga rum som torg, parker och trafikmiljöer.

Bild 4. Skolgårdsmiljö vid Stenhamra Skola, Färingsö.

Bild 5. Gårdbebyggelse, Kunsta, Adelsö.

Bild 6. Konstnärlig gestaltning i Ekerö C.

Strategi för utformning av allmänna platser

Standard för allmän plats, där kommunen är huvudman, ska tas fram för att vid förändringar sikta mot en enhetlig och konsekvent användning av bland annat material, möblering, belysning. Denna standard kan sedan utgöra underlag till gestaltungsprogram för nya bebyggelseområden och exploateringsprojekt. Standarden kan även utgöra inspiration för allmänna platser som vägföreningar ansvarar för.

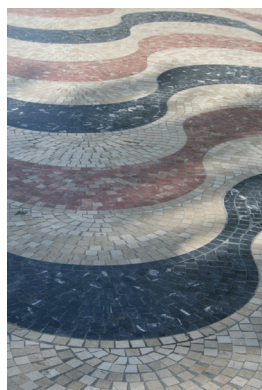

Bild 7-8.
Exempel på återvinningsstationer samt markbeläggning.

Byggnadsnämndens övriga riktlinjer

Utöver ovan nämnda strategier och riktlinjer, ligger det även inom byggnadsnämndens ansvarsområde att ta fram riktlinjer för bland annat utformning av återvinningsstationer, skyltning, murar, plank och ovårdade tomter.

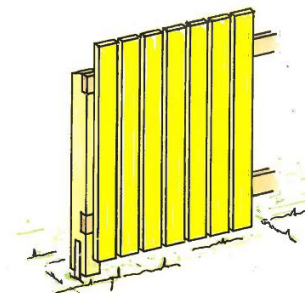
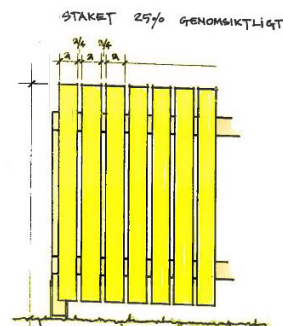

Bild 9 . Utdrag ur Byggnadsnämndens riktlinjer för plank och staket.

Ansvar och samverkan

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen ger i uppdrag till stadsarkitektkontoret att arbeta fram detaljplaner där ett gestaltungsprogram skall ingå. Stadsarkitektkontoret arbetar sedan fram ett gestaltungsprogram i samarbete med exploatör. Detta samråds sedan med Byggnadsnämnden, Kultur- och fritidsnämnden och Tekniska nämnden. Tekniska kontoret tar därefter fram exploateringsavtal som i sin tur samråds med Stadsarkitektkontoret.

Byggnadsnämnden

Byggnadsnämnden ansvarar för att riktlinjer för ny bebyggelse på landsbygden tas fram och antar dem. Dessa remitteras till övriga nämnder under processen. Underlaget för riktlinjerna hanteras i kulturmiljöprogrammet.

Tekniska nämnden

Tekniska kontoret samråder i tidigt skede med Stadsarkitektkontoret vid förändringar på allmän plats eller kommunal

mark. Årliga möten med SL, vägföreningar och liknande aktörer kan innehålla gestaltungsdiskussioner. Tekniska nämnden är ansvarig för att ta fram riktlinjer för allmänna platser. Tekniska kontoret samråder detta med Stadsarkitektkontoret samt nämndkontoret Kultur.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden tar fram strategi för konstnärlig utformning. Konstfrågor skall kontinuerligt processas i ett internt och externt nätverk av tjänstemän från nämndkontoret kultur och fritid, stadsarkitektkontoret, tekniska kontoret samt vid behov och beroende på projekt tillfälliga referensgrupper/brukargrupper konstnärer och/eller arkitekter.

Konkretisering - vad leder målen till för miljöer?

Som konkretisering ges nedan exempel på bebyggda miljöer och hur de lever upp till målen. Olika mål är tillämpliga i olika miljöer.

Centrumområden

Bild 10. Genom tillämpning av sadeltak och variation av hushöjder skapas en upplevd småskalighet, detta trots flera våningsplan. Med bebyggelsen i linje utefter torget, som en intuitiv mätesplats, möjliggör man att "samla" människor. (Torg i Tyresö Strand).

Bild 11. Centrumgata där bebyggelsen innehåller både bostäder och verksamheter. (Ekerö Centrum).

Bild 12. Placeringen av bebyggelsen sker i linje utefter gatan. De överblickbara ytorna, där människor ofta rör sig, ökar i sin tur den upplevda tryggheten. Tillgängligheten tillgodoses genom att markbeläggning anpassas för både synsvaga och rullstolsburna och entréer utan bl. a. trappsteg. (Gatumiljö från Trosa).

Bild 13. Lättskött torg med plantering, sittmöjligheter och dagvattenhantering som inbjuder till lek. (Billund, Danmark).

Bild 14. Med bostäder blandat med verksamheter, befolkas också området dygnet runt. (Torgmiljö i Knivsta).

Primära mål som uppfylls:

- *Våra allmänna platser ska underlätta för möten mellan oss människor,*
- *Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- *Är modern och nyskapande,*
- *Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap*

Tätort, grupphusbebyggelse

Bild 15. Varierad färgsättning.
(Grupphus i Spånga).

Bild 17. Omsorg om detaljer med genomtänkta planteringar, belysning, möblering och färgskala.
(Grupphus i Trosa).

Bild 18. Kedjehus i två och en halv våningar.
(Sköndal, Stockholm).

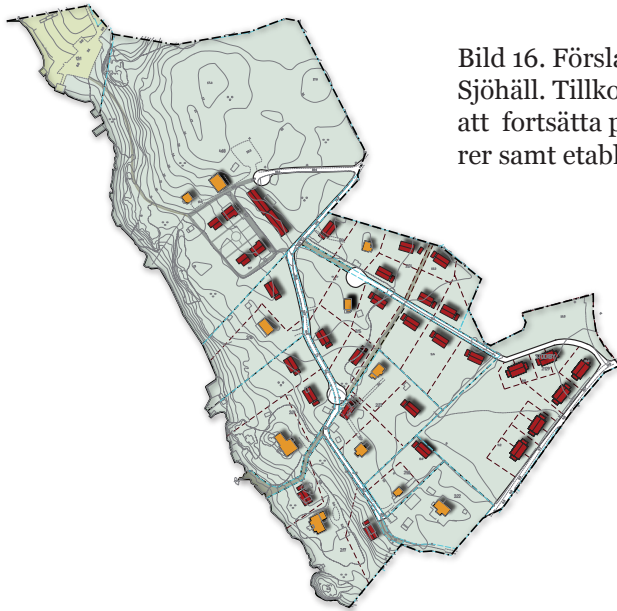

Bild 16. Förslag till illustration över Sjöhall. Tillkommande bebyggelse avser att fortsätta på såväl befintliga strukturer samt etablera nya gatustråk.

Primära mål som uppfylls:

- *Våra allmänna platser ska underlätta för möten mellan oss människor,*
- *Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- *Är modern och nyskapande,*
- *Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap*

Tätort, villabebyggelse

Bild 19. Placeringen av villorna är förvisso styrd till gatulinjen och med en enhetlig färgskala, samtidigt som frihet tillåts i den exteriöra utformningen.
Silverdalsvägen, Träkvista.

Bild 20. Enhetlig villabebyggelse i Sandudden, Träkvista.

Bild 21. Ny tillkommande bebyggelse som tagit upp befintliga stilelement i området.
Järla Sjö, Nacka.

Primära mål som uppfylls:

- *Den enskilde har frihet att välja utformning inom en genomtänkt helhet,*
- *Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- *Är modern och nyskapande,*
- *Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap,*
- *Tar hänsyn till och inspireras av geografiska och historiska särdrag*

Byar, omvandlingsområden

Bild 22. Den nytillkomna bybebyggelsen har uppförts och återanvänt äldre byggnadselement såsom exempelvis färgsättning, takmaterial och gärsgårdar. Området Segersäng, Nynäshamn.

Bild 23. Pågående omvandlingsområde där kommande detaljplan avser att reglera nytillkommen bebyggelse. Området Hästskon på Helgö.

Bild 24. Nytt bostadshus i befintligt omvandlingsområde där mindre fritidshus vanligtvis ersätts med fullskaliga enbostadshus. Stockby, Stenhamra.

Primära mål som uppfylls:

- *Den enskilde har frihet att välja utformning inom en genomtänkt helhet,*
- *Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- *Är modern och nyskapande,*
- *Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap,*
- *Tar hänsyn till och inspireras av geografiska och historiska särdrag*

Landsbygd

Bild 25. Den mindre tillbyggnaden har bland annat anpassats till den ursprungliga byggnadens takvinkel och färgsättning. Adelsö.

Bild 26. Gårdsbebyggelse i Högby, Färingsö.

Bild 27. Äldre bebyggelse är ofta placerade i skogsbryn, i gränsen mellan åker och skog. Halltorp, Smålund)

Primära mål som uppfylls:

- *Präglas av småskalighet, variation och omsorg om detaljer,*
- *Tar hänsyn till och inspireras av geografiska och historiska särdrag*
- *Den enskilde har frihet att välja utformning genom en genomtänkt helhet*

Allmänna platser och kommunala anläggningar

Bild 28. Förslag till illustrationsbild gällande gångstråk med beläggning.

Bild 30. Robusta material och hänsyn till dagvattenhantering.

Bild 32. Parkbänk i Ekerö Centrum.

Bild 29. Cykelställ i Ekerö Centrum.

Bild 31. Robust kantsten.

Primära mål som uppfylls:

- *Har ett samspel mellan konst, arkitektur och landskap,*
- *Allmänna platser underlättar möten mellan oss människor,*
- *Kommunen är en förebild i sin gestaltning*